

Kvalitetssäkring av högre utbildning

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelse 2015/16:76 Kvalitetssäkring av högre utbildning till handlingarna. I skrivelsen presenterar regeringen bedömningar när det gäller ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning. Bedömningarna i skrivelsen syftar till att vara ett ramverk för kvalitetssäkringssystemet. Regeringen avser att ge Universitetskanslersämbetet (UKÄ) i uppdrag att ansvara för att vidareutveckla och genomföra ett nytt system.

Utskottet föreslår tre tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden om uppföljning av det nya kvalitetssäkringssystemet och om jämförelser av utbildningars kvalitet.

- Regeringen ska ge Universitetskanslersämbetet i uppdrag att årligen rapportera om det nya kvalitetssäkringssystemet.
- Regeringen ska utvärdera och följa upp det nya kvalitetssäkringssystemet tre år efter införandet.
- Regeringen ska se över hur utbildningars kvalitet kan jämföras mellan olika lärosäten.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, främst med hänvisning till regeringens bedömningar i skrivelsen.

I betänkandet finns tre reservationer (M, C, L, KD).

Behandlade förslag

Skrivelse 2015/16:76 Kvalitetssäkring av högre utbildning.

Sju yrkanden i följdmotioner.

Fyra yrkanden i motioner från allmänna motionstiderna 2014/15 och 2015/16.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Bakgrund	5
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning	8
Uppföljning av det nya kvalitetssäkringssystemet m.m.	13
Utbildningsutvärderingar.....	19
Reservationer	24
1. Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m., punkt 2 (M)	24
2. Tidpunkt för införande av det nya systemet, punkt 3 (M, C, L, KD)....	24
3. Utbildningsutvärderingarnas omfattning och innehåll, punkt 7 (M, C, L, KD).....	25
Särskilda yttranden	27
Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m., punkt 2 (SD)	27
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	28
Skrivelsen.....	28
Följdmotionerna	28
Motion från allmänna motionstiden 2014/15	29
Motioner från allmänna motionstiden 2015/16	29

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning

Riksdagen lägger skrivelse 2015/16:76 till handlingarna.

2. Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2015/16:3300 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) och

2015/16:2770 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 4 och 6.

Reservation 1 (M)

3. Tidpunkt för införande av det nya systemet

Riksdagen avslår motion

2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 4.

Reservation 2 (M, C, L, KD)

4. Årliga rapporter om det nya systemet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen ska ge Universitetskanslersämbetet i uppdrag att sammanställa årliga rapporter om hur väl det nya kvalitetssäkringssystemet fungerar när det gäller att säkerställa utbildningars kvalitet och i vilken grad systemet har verkat kvalitetsutvecklande för lärosätena och deras utbildningar, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 3.

5. Utvärdering av det nya systemet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen ska utvärdera och följa upp det nya kvalitetssäkringssystemet tre år efter införandet och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 1.

6. Jämförelser av utbildningars kvalitet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen ska se över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 6.

7. Utbildningsutvärderingarnas omfattning och innehåll

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:545 av Anders Ahlgren och Helena Lindahl (båda C) yrkande 2,
2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkandena 2 och 5 samt
2015/16:3008 av Helena Lindahl och Anders Ahlgren (båda C) yrkande 2.

Reservation 3 (M, C, L, KD)

Stockholm den 11 februari 2016

På utbildningsutskottets vägnar

Lena Hallengren

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lena Hallengren (S), Christer Nylander (L), Camilla Waltersson Grönvall (M), Thomas Strand (S), Betty Malmberg (M), Caroline Helmersson Olsson (S), Stefan Jakobsson (SD), Michael Svensson (M), Håkan Bergman (S), Jabar Amin (MP), Erik Bengtzboe (M), Gunilla Svantorp (S), Robert Stenkvis (SD), Annika Eclund (KD), Roza Güclü Hedin (S), Fredrik Christensson (C) och Linda Snecker (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utbildningsdepartementet remitterade i mars 2015 en promemoria med förslag om ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning (U2015/1626/UH). Promemorian utgick från ett underlag som professor Harriet Wallberg hade utarbetat på uppdrag av Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). I promemorian föreslogs också att resurser för utbildning på grundnivå och avancerad nivå inte längre ska fördelas på grundval av utbildningars resultat.

I budgetpropositionen för 2016 föreslog regeringen att riksdagens tidigare ställningstagande om att resurser för utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska fördelas även på grundval av kvalitetsutvärderingar av utbildningars resultat inte längre ska gälla. Riksdagen beslutade enligt regeringens förslag (prop. 2015/16:1, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

Bakgrund

Nuvarande system för kvalitetssäkring av högre utbildning

I propositionen Fokus på kunskap – kvalitet i den högre utbildningen (prop. 2009/10:139) presenterade regeringen ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem som användes åren 2011–2014. Systemet bestod av kvalitetsutvärderingar av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt prövningar av examenstillstånd. Av resursskäl utvärderades dock inte utbildning på forskarnivå under denna fyraårsperiod (skr. 2015/16:76 s. 5). I propositionen föreslog regeringen att resurser för utbildning på grundnivå och avancerad nivå skulle fördelas på grundval av utvärderingar av utbildningars resultat, som ett komplement till den reguljära resurstilldelningen på grundval av antal helårsstudenter och helårsprestationer. Riksdagen beslutade enligt regeringens förslag (prop. 2009/10:139, bet. 2009/10:UbU20, rskr. 2009/10:320).

Efter riksdagens beslut fick Högskoleverket i uppdrag att närmare utveckla och ta fram ett system för kvalitetsutvärdering av utbildning på grundnivå och avancerad nivå enligt riktlinjer som angavs i den promemoria som bifogades uppdraget (U2010/4164, 3546, 3552/UH). Utbildningar som leder till examina på grundnivå och avancerad nivå utvärderades av Högskoleverket i fyraårscykler och avsåg främst en bedömning av utbildningens resultat. Bedömningarna gjordes av externa, oberoende sakkunniga. Resultatbedömningen gjordes utifrån en granskning av studenternas självständiga arbeten och universitetens och högskolornas självvärderingar av utbildningens resultat i kombination med att sakkunniga gjorde platsbesök vid lärosätena. Initialt ingick också resultaten från enkäter till tidigare studenter i

bedömningen, men på grund av metodproblem som bl.a. innebar för låg svarsfrekvens fick dessa efter ett tag tas bort (skr. 2015/16:76 s. 5). Utvärderingen resulterade i ett samlat omdöme om utbildningen på en tregradig skala.

De universitet och högskolor vars utbildningar vid en kvalitetsutvärdering fick det högsta omdömet kom i fråga för en kvalitetsbaserad resurstilldelning åren 2013–2015.

För utbildningar som fick omdömet bristande kvalitet innebar det att lärosätets tillstånd att utfärda den aktuella examen ifrågasattes. Lärosätet fick i dessa fall ett år på sig att redovisa en åtgärdsplan, och Högskoleverket – från 2013 Universitetskanslersämbetet (UKÄ) – gjorde därefter en uppföljning av de aktuella utbildningarna. Fram t.o.m. juni 2015 återkallades inga examenstillstånd, eftersom utbildningarna efter uppföljning antingen visade sig hålla hög kvalitet eller hade lagts ned av lärosätet. Några uppföljningar kvarstår att göra under 2015/16. Sedan augusti 2015 har UKÄ återkallat examenstillståndet för tre utbildningar vid Linnéuniversitetet och en utbildning vid Blekinge tekniska högskola.

Utbildningsutskottets uppföljningsprojekt

Riksdagen och regeringen beslutade under 2010 om två reformer av högskolan. Den ena avsåg styrningen av universitet och högskolor, den s.k. autonomireformen (prop. 2009/10:149), och den andra avsåg nuvarande kvalitetssäkringssystem, den s.k. kvalitetsreformen (prop. 2009/10:139). Inom ramen för arbetet med att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut har utbildningsutskottet följt upp effekterna av de båda reformerna på kort och på lång sikt. Uppföljningen utförs av Dansk Center for Forskningsanalyse vid Aarhus universitet och pågår till våren 2016.

Fem rapporter har publicerats i serien Rapporter från riksdagen (RFR). I den första rapporten beskrivs reformerna i ett europeiskt perspektiv med särskilt fokus på en jämförelse med utvecklingen i Danmark och Norge (2013/14:RFR21). Den andra rapporten handlar om hur reformerna har implementerats i högskolesystemet och bygger på intervjuer med rektorer för universitet och högskolor (2013/14:RFR22). Den tredje rapporten utgår från en enkätundersökning till studieansvariga vid landets lärosäten (2014/15:RFR6). Den redovisar de studieansvarigas erfarenheter och upplevelse av reformernas implementering och effekter. Den fjärde rapporten innehåller en fallstudie med nio utbildningar vid tre lärosäten och sträcker sig över en tvåårsperiod (2014/15:RFR7). Studien baseras på fokusgrupper och intervjuer med informanter med anknytning till utbildningarna (studenter, alumner och avnämare).¹ I en huvudrapport (2014/15:RFR5) sammanfattas resultaten från uppföljningen. Dessa presenterades och diskuterades också vid ett seminarium i riksdagen våren 2015.

¹ Studiens andra fas redovisas våren 2016.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen presenterar regeringen bedömningar när det gäller ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning. Regeringen bedömer att de granskningar som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ansvarar för i ökad utsträckning bör beakta lärosätenas eget kvalitetssäkringsarbete. UKÄ:s granskningar bör vara inriktade på både kontroll av resultat och kvalitetsutveckling av högre utbildning. Systemet bör bestå av följande fyra komponenter:

- examenstillståndsprovning
- granskning av lärosätens kvalitetssäkringsarbete
- utbildningsutvärdering
- tematiska utvärderingar.

Bedömningarna i skrivelsen syftar till att vara ett ramverk för kvalitetssäkringssystemet. Regeringen avser att ge UKÄ i uppdrag att ansvara för att vidareutveckla och genomföra ett nytt system med utgångspunkt i regeringens bedömningar, tillämpliga lagar och förordningar samt de principer för kvalitetssäkring som har tagits fram inom ramen för Bolognaprocessen. Arbetet bör utföras i samråd med både universitet och högskolor och med företrädare för studenter och arbetsliv.

Utskottets överväganden

Ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2015/16:76 till handlingarna.

Skrivelsen

Regeringen bedömer i skrivelsen att de granskningar som UKÄ ansvarar för i ökad utsträckning bör beakta lärosätenas eget kvalitetssäkringsarbete. UKÄ:s granskningar bör vara inriktade på både kontroll av resultat och kvalitetsutveckling av högre utbildning. Det nya systemet bör enligt regeringen bestå av följande fyra komponenter:

1. examenstillståndsprovning
2. granskning av lärosätens kvalitetssäkringsarbete
3. utbildningsutvärdering
4. tematiska utvärderingar.

Bedömningarna i skrivelsen syftar till att vara ett ramverk för kvalitetssäkringssystemet. Regeringen avser att ge UKÄ i uppdrag att ansvara för att vidareutveckla och genomföra ett nytt system med utgångspunkt i regeringens bedömningar, tillämpliga lagar och förordningar samt de principer för kvalitetssäkring som har tagits fram inom ramen för Bolognaprocessen.² Arbetet bör utföras i samråd med både universitet och högskolor och med företrädare för studenter och arbetsliv. Regeringen bör utfärda de föreskrifter som behövs. Regeringen bedömer att det nya kvalitetssäkringssystemet kan vara genomfört under andra halvåret 2016.

1. Examenstillståndsprovningar

En fortsatt betydelsefull komponent i kvalitetssäkringssystemet bör enligt regeringen vara UKÄ:s uppgifter att pröva frågor om examenstillstånd och universitetens rätt enligt lag att utfärda examina enligt 1 kap. 11–15 §§ högskolelagen (1992:1434) samt 7 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Av regelverken framgår både villkoren för att få examenstillstånd och vad som gäller när en examen inte längre får utfärdas på grund av att kraven för en viss examen inte längre uppfylls.

Enligt regeringens bedömning bör provningarna som i dag utföras både efter ansökningar från lärosätena och i samband med utbildningsutvärderingar.

² Bolognaprocessen beskrivs på s. 14 i detta betänkande.

Utgångspunkten för prövningar av ansökningar om examenstillstånd är att bedöma om utbildningen i fråga når, eller har förutsättningar att nå, de mål som riksdagen och regeringen ställt upp för den examen som utbildningen leder till. Om UKÄ vid en utbildningsutvärdering finner att kraven för en viss examen inte är uppfyllda ska lärosätet ges viss tid att åtgärda bristerna. Om bristerna därefter kvarstår kan det i enlighet med vad regelverket föreskriver beslutas att examen inte längre får utfärdas. UKÄ ansvarar för hur prövningarna genomförs och för vidareutveckling och kvalitetssäkring av metoderna.

2. Granskning av lärosätets kvalitetssäkringsarbete – ny komponent

Universitet och högskolor ansvarar för att högskoleutbildning har hög kvalitet, vilket förutsätter att lärosätet har ett system för kvalitetssäkring. UKÄ bör därför, som en andra komponent, genomföra granskningar av alla universitets och högskolors kvalitetssäkringsarbete. Syftet med dessa granskningar bör vara dels att kontrollera att lärosätets kvalitetssäkringsarbete leder till hög kvalitet, dels att bidra till lärosätets kvalitetsutveckling. Fokus bör vara att granska att lärosätena säkrar resultaten på utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Med resultat i utbildningen menas att utbildningarna uppfyller kraven i högskolelagen, högskoleförordningen och examensbeskrivningarna.

Utgångspunkten för granskningarna bör vara generella kvalitetsaspekter som tas fram av UKÄ i samverkan med universitet och högskolor och efter samråd med företrädare för studenter och arbetslivet. Aspekterna bör utarbetas utifrån kraven i högskolelagen, högskoleförordningen och examensbeskrivningarna i bilagorna till de förordningar som ansluter till lagen. Även de principer för kvalitetssäkring som utarbetats inom Bologna-processen bör beaktas. Hänsyn bör tas till olika lärosätets särart och profilering.

Två- eller tregradig bedömningskala

I det nuvarande systemet för utbildningsutvärdering ger UKÄ omdömen utifrån en tregradig skala: bristande kvalitet, hög kvalitet respektive mycket hög kvalitet. Alternativet är att UKÄ endast beslutar om lärosätets kvalitetssäkringsarbete är godkänt eller inte, dvs. enligt en tvågradig skala. Regeringen bedömer att UKÄ bör ansvara för att utreda för- och nackdelar med en två- respektive tregradig bedömningskala och slutligen avgöra vilken skala som ska användas.

Rutin vid underkänt

Regeringens bedömning är att om ett lärosäte får sitt kvalitetssäkringssystem underkänt bör UKÄ ansvara för fortsatt extern granskning av lärosätets kvalitetssäkringssystem tills bristerna är avhjälpna. Myndigheten bör ansvara för att utveckla de närmare formerna för en sådan fortsatt granskning, t.ex. hur

lång tid ett lärosäte bör få på sig att rätta till bristerna i kvalitetssäkringsarbetet, bedömargruppens sammansättning och hur den bör arbeta. Regeringen anser att formerna för fortsatt granskning bör vara flexibla så att de kan anpassas till omfattningen av lärosätets brister.

Regeringen anser att det är viktigt att ett bristande kvalitetssäkringsarbete får konsekvenser för lärosätet. Regeringen anser därför att kvaliteten på lärosätenas kvalitetssäkringsarbete bör påverka UKÄ:s urval av vilka utbildningar som ska granskas inom ramen för komponenten utbildningsutvärderingar (se komponent 3 nedan). Regeringen bedömer att ett ökat antal utbildningsutvärderingar, tillsammans med att ett bristande kvalitetssäkringsarbete kommer att stå under fortsatt granskning av UKÄ, är tillräckligt för att universitet och högskolor ska vidta de åtgärder som krävs. För att säkra en verkningsfull granskning avser regeringen dock att ge myndigheten i uppdrag att utreda om ytterligare sanktionsmöjligheter behövs.

3. Utbildningsutvärderingar

En tredje komponent som regeringen bedömer bör ingå i kvalitetssäkringssystemet är att UKÄ bör genomföra utvärderingar av ett urval utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Syftet med utvärderingarna bör främst vara att kontrollera utbildningarnas resultat, dvs. att de uppfyller kraven i lag och förordning, men utvärderingarna bör även bidra till lärosätenas utveckling av kvaliteten. Utbildningsutvärderingar bör vara en prioriterad uppgift för UKÄ.

Utbildningsutvärderingar bör enligt regeringen kunna genomföras antingen vid enstaka lärosäten eller vid samtliga lärosäten för att få en nationell bild av kvaliteten på en viss utbildning. Urvalet av vilka utbildningar som ska granskas bör göras på flera olika grunder. Om ett lärosäte inte uppfyller kraven i lag och förordning och kvalitetssäkringsarbetet inte godkänns bör myndigheten ansvara för att även granska ett urval av lärosätets utbildningar tills lärosätet bedöms kunna ta detta ansvar (se komponent 2 ovan). UKÄ bör även kunna initiera en utbildningsutvärdering om det t.ex. framkommer information om enstaka utbildningar som gör att det bedöms finnas risk för att kvalitetskraven för utbildningen inte uppfylls.

Utbildningsutvärderingar bör således i första hand initieras av UKÄ, men de bör även kunna genomföras av myndigheten på uppdrag av regeringen. Regeringen kan t.ex. ha behov av att en viss utbildning utvärderas nationellt som beslutsunderlag eller som uppföljning av en viss examen eller utbildning. Därutöver anser regeringen att det för några yrkesexamina finns ett fortsatt behov av att få en nationell bild av kvaliteten och att det därför är viktigt att vissa utbildningsutvärderingar även fortsättningsvis utförs med regelbundenhet. Det gäller främst vissa legitimationsgrundande examina, t.ex. lärarexamina, där det är av särskilt intresse att utbildningarna håller hög kvalitet och är likvärdiga ur ett nationellt perspektiv och därför bör granskas inom en sexårsperiod.

Regeringens utgångspunkt är att alla utbildningar ska omfattas av kvalitetssäkring, såväl på grundnivå och avancerad nivå som på forskarnivå. Det bör åstadkommas dels genom lärosätenas arbete med kvalitetssäkring av utbildningar, vilket UKÄ bör granska, dels genom det urval av utbildningsutvärderingar som UKÄ bör genomföra. Myndigheten bör ha en god kommunikation med lärosätena om vilka utbildningsutvärderingar som ska genomföras för att i så stor utsträckning som möjligt försöka undvika dubbelarbete och i stället hitta synergier i arbetet.

Regeringen anser att en utbildning bör kunna underkännas även om lärosätets kvalitetssäkringsarbete tidigare har blivit godkänt.

Regeringens uppfattning är att vid granskningen av utbildningarnas resultat bör de självständiga arbetena även fortsättningsvis vara ett viktigt bedömningsunderlag. Men även andra former av resultat samt förutsättningar och processer som påverkar utbildningens resultat ska kunna ingå i bedömningen för att ge en mer heltäckande bild av utbildningens resultat. Utbildningsutvärderingarna bör utgå från generella kvalitetsaspekter som tas fram av UKÄ i samverkan med universitet och högskolor och efter samråd med företrädare för studenter och arbetsliv. Aspekterna bör baseras på kraven i högskolelagen, högskoleförordningen, examensbeskrivningarna i bilagor till förordningar som ansluter till lagen och utifrån de principer för kvalitetssäkring som tagits fram inom Bolognaprocessen.

Av skrivelsen framgår att ett utvecklingsarbete om hur utvärdering av utbildning på forskarnivå kan genomföras bedrivs på UKÄ och att avsikten är att sådana utvärderingar kommer att integreras i det nya systemet (skr. 2015/16:76 s. 5).

Två- eller tregradig bedömningsskala

Nuvarande system för utbildningsutvärdering innebär att UKÄ ger varje utbildning ett omdöme utifrån en tregradig skala: bristande kvalitet, hög kvalitet respektive mycket hög kvalitet. I promemorian med förslag om ett nytt nationellt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning (U2015/1626/UH) gjordes bedömningen att varje utbildningsutvärdering bör utmyнна i att UKÄ beslutar om ett omdöme enligt en tvågradig skala, motsvarande godkänt respektive underkänt, eftersom syftet med utbildningsutvärderingarna främst är att granska om utbildningen uppfyller kraven, dvs. är godkänd eller inte.

Regeringen gör även för denna komponent bedömningen att UKÄ bör ansvara för att utreda för- och nackdelar med en två- respektive tregradig bedömningsskala och slutligen avgöra vilken skala som ska användas.

Rutin vid underkänt

Om en utbildning bedöms ha bristande kvalitet bör samma rutin som i dag gälla. Det innebär att lärosätet får ett år på sig att rätta till bristerna. Därefter gör UKÄ en uppföljning av om bristerna har åtgärdats. Om utbildningen vid uppföljningen fortfarande visar sig ha bristande kvalitet bör UKÄ besluta om att examen inte längre får utfärdas i enlighet med gällande regelverk.

4. Tematiska utvärderingar – ny komponent

Tematiska utvärderingar som utgår från uppgifter som lärosätena ska ansvara för enligt lag och förordning, och som bedöms vara väsentliga för kvaliteten i högre utbildning, kan bidra till viktig kunskap och nationella jämförelser av hur lärosätena arbetar och vilka resultat som har nåtts i en viss fråga. En fjärde komponent i kvalitetssäkringssystemet bör därför vara att UKÄ genomför utvärderingar av särskilda teman. Regeringen bedömer att denna komponent i kvalitetssäkringssystemet även kan ha stor betydelse för lärosätenas utvecklingsarbete. Teman som kan bli föremål för utvärdering kan t.ex. vara breddad rekrytering, internationalisering och jämställdhet, vilka är betydelsefulla kvalitetsaspekter för den högre utbildningen.

Vad som blir föremål för tematisk utvärdering bör beslutas av UKÄ med utgångspunkt i relevans och effektivt resursutnyttjande, men de bör även kunna utföras av UKÄ på uppdrag av regeringen.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis vill utskottet lyfta fram att riksdagen har godkänt som mål för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:Ubu1, rskr. 2011/12:98). Av högskolelagen (1992:1434) framgår att verksamheten vid universitet och högskolor ska anpassas så att en hög kvalitet nås i utbildningen och forskningen samt att de tillgängliga resurserna ska utnyttjas effektivt för att hålla en hög kvalitet i verksamheten (1 kap. 4 §). Målet för verksamhetsområdet Universitet och högskolor, som har fastställts av regeringen, är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivs effektivt (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 avsnitt 7.2).

Det är riksdagen som beslutar vilka statliga universitet och högskolor som ska finnas (2 kap. 1 § högskolelagen). I dag finns det 14 statliga universitet och 17 statliga högskolor. Därutöver finns det 17 enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examen enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. För 2016 beslutade riksdagen 66 anslag för universitet och högskolor om sammantaget närmare 41,9 miljarder kronor, vilket var drygt 60 procent av de beslutade medlen för utgiftsområdet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16, bet. 2015/16:Ubu1, rskr. 2015/16:113).

Mot denna bakgrund anser utskottet att det är legitimt att staten vill försäkra sig om att utbildningarna håller hög kvalitet och att skattemedel används effektivt. UKÄ är sedan 2013 den myndighet som har i uppgift att ansvara för sådan granskning enligt förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.

Det är angeläget, menar utskottet, att systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning är väl utformat. Utskottet har därför följt upp effekterna av

nuvarande system på kort och på lång sikt. Resultaten har publicerats i serien *Rapporter från riksdagen*.

I den nu aktuella skrivelsen presenterar regeringen en delvis ny inriktning för UKÄ:s granskningar. Dessa bör liksom tidigare vara inriktade på kontroll av resultat, men därutöver också på kvalitetsutveckling av högre utbildning. Utskottet vill understryka vikten av att ett nytt kvalitetssäkringssystem följer de internationella principer som finns för kvalitetssäkring.

Utskottet är positivt till att regeringen nu inför ett nytt system för kvalitetssäkring av högre utbildning. Utskottet vill i sammanhanget påminna om att det efter riksdagens beslut nyligen inte kommer att tilldelas resurser till utbildning på grundnivå och avancerad nivå baserat på kvalitet i det nya kvalitetssäkringssystemet (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

Utskottet föreslår därmed att riksdagen lägger skrivelse 2015/16:76 till handlingarna.

Utskottet har dock vissa synpunkter som rör uppföljningen av det nya kvalitetssäkringssystemet och jämförelser av utbildningars kvalitet. Nedan redogörs närmare för dessa synpunkter inför regeringens fortsatta arbete med det nya systemet.

Uppföljning av det nya kvalitetssäkringssystemet m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen att regeringen ska ge Universitetskanslersämbetet i uppdrag att rapportera årligen om hur det nya systemet för kvalitetssäkring av högre utbildning fungerar och att regeringen ska utvärdera och följa upp det nya systemet tre år efter införandet. Därmed bifalls två motionsyrkanden.

Riksdagen avslår två motioner om europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m. och ett motionsyrkande om tidpunkt för införande av det nya systemet.

Jämför reservation 1 (M) och 2 (M, C, L, KD) och särskilt yttrande (SD).

Skrivelsen

Europeiska principer för kvalitetssäkring

Regeringen avser att ge UKÄ i uppdrag att ansvara för att vidareutveckla och genomföra ett nytt system med utgångspunkt i bl.a. de principer för kvalitetssäkring som har tagits fram inom ramen för Bolognaprocessen. Av skrivelsen framgår följande om dessa principer (skr. 2015/16:76 s. 7).

Bolognaprocessen och ESG

Sverige är med i det europeiska samarbete som kallas Bolognaprocessen och som bl.a. syftar till att öka studenters och arbetstagares rörlighet mellan länderna. För att åstadkomma det har fokus för samarbetet varit att bygga upp ett ömsesidigt förtroende för varandras utbildningssystem, bl.a. genom att öka transparensen i de olika ländernas utbildningssystem och genom att länderna erkänner kvaliteten i varandras utbildningar och utbildningsinstitutioner. Kvalitetssäkringens roll är således central inom Bolognaprocessen, och som en del i samarbetet har bl.a. gemensamma principer för kvalitetssäkring tagits fram. Dessa principer benämns Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area och förkortas ESG. Principerna har antagits av ministrarna för högre utbildning i de länder som ingår i samarbetet men är inte juridiskt bindande. Principerna antogs för första gången 2005 och reviderades av ministrarna i maj 2015.

Principerna är framtagna för att kunna tillämpas i alla länder oavsett regelverk, utbildningssystem och andra förutsättningar. De ska därmed kunna genomföras på olika sätt av skilda länder, lärosäten och kvalitetssäkringsorgan. Principerna är uppdelade i tre delar. Den första delen handlar om hur universitet och högskolor bör kvalitetssäkra högskoleutbildning, den andra delen om hur kvalitetssäkringsorgan bör arbeta med extern granskning och den tredje delen om hur dessa organ bör kvalitetssäkra den egna verksamheten.

ENQA

År 2000 bildades organisationen European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) för att främja samarbete och erfarenhetsutbyte om kvalitetssäkring av högre utbildning mellan länderna i Bolognasamarbetet. ENQA är en medlemsorganisation för kvalitetssäkringsorgan som UKÄ, och för medlemskap krävs att organisationen uppfyller principerna för kvalitetssäkring. UKÄ (tidigare Högskoleverket) har varit medlem, men bedömdes efter en utvärdering av ENQA 2012 inte längre uppfylla principerna och fick därför inte behålla sitt medlemskap. De brister som framfördes av ENQA var bl.a. att det nationella systemet för kvalitetssäkring inte beaktade lärosätenas interna kvalitetssäkringsarbete och inte i tillräcklig utsträckning bidrog till lärosätenas kvalitetsutveckling. ENQA medverkar i Bolognasamarbetet och har deltagit i det nyligen avslutade arbetet med revidering av principerna för kvalitetssäkring.

Internationella principer för kvalitetssäkring ska beaktas

Av skrivelsen framgår följande (skr. 2015/16:76 s. 21–22). För att skapa legitimitet för svensk högre utbildning utomlands är det viktigt att beakta internationella principer för kvalitetssäkring. Utbildningsmarknaden har blivit alltmer internationell med ett ökat antal studenter som genomför hela eller

delar av sin utbildning utomlands. Ökad internationell rörlighet bland studenter och lärare har länge varit en prioriterad fråga både inom Bologna-samarbetet och i andra regioner. Det sker också en utveckling mot ett ökat antal gemensamma program mellan svenska och utländska lärosäten. Därmed växer också behovet av att erkänna respektive lands kvalitetssäkring och av att utveckla gemensamma principer för kvalitetssäkring.

De principer för kvalitetssäkring som har utarbetats inom Bologna-samarbetet har därför beaktats i de bedömningar om ett nationellt kvalitetssäkringssystem som regeringen gör i skrivelsen. Principerna behandlar både intern och extern kvalitetssäkring samt kvalitetssäkringsorganen, vilket innebär ett ansvar för såväl universitet och högskolor som UKÄ att säkerställa att principerna beaktas.

Det är vidare enligt regeringen betydelsefullt att både lärosätena och UKÄ följer och deltar i internationellt utvecklingsarbete som rör kvalitetssäkring av högre utbildning. UKÄ bör enligt regeringen ansvara för att vidareutveckla kvalitetssäkringssystemet i förhållande till den internationella utvecklingen.

Internationella bedömare

Av skrivelsen framgår följande (skr. 2015/16:76 s. 22–23). Utöver att öka kunskapen om svensk högskoleutbildning i andra länder kan ett ökat antal utländska bedömare bidra med kunskaper och kompetenser som verkar kvalitetsdrivande för svensk högre utbildning. Dessutom minskar risken för jäv, särskilt inom små utbildningsområden. Därför föreslås att bedömargrupperna i ökad utsträckning ska innehålla externa sakkunniga som är verksamma i andra länder. En avvägning av bedömargruppens sammansättning bör dock göras och beslutas av UKÄ för respektive granskning. Det kan vara så att utländska sakkunniga passar bättre för utvärdering av vissa utbildningar eller vissa typer av granskningar än andra. Men även behovet av att bedömargrupper med utländska sakkunniga också har sakkunniga som är verksamma i Sverige eller på annat sätt är väl förtrodda med svensk högre utbildning bör beaktas.

Av främst språkskäl har UKÄ hittills mest anlitat utländska bedömare från övriga nordiska länder. Fler utomnordiska utländska bedömare skulle betyda att granskningarna i ökad utsträckning än hittills skulle bedrivas med främst engelska som arbetspråk. I de fall icke svensktalande bedömare anlitas kan hela eller delar av det underlag som ligger till grund för bedömningarna behöva finnas tillgängligt på engelska. UKÄ:s bedömargrupper kan även behöva skriva sina rapporter på engelska om utländska bedömare ingår.

Vid en ökad användning av engelska inom ramen för UKÄ:s granskningar ska de krav som följer av språklagen (2009:600) om användning av svenska i myndigheternas verksamhet följas. Det är t.ex. krav på att alla beslut som myndigheten fattar skrivs på svenska och att kommunikation med myndigheten ska kunna ske på svenska. Det finns dock enligt regeringen ingenting som hindrar att beslut och dylikt översätts till ett annat språk. Att

underlag för myndighetens beslut på andra språk tas fram eller inhämtas, i det här fallet t.ex. engelskspråkiga självvärderingar och bedömrappporter, torde vara förenligt med språklagens krav. I ärenden som har prövats av Justitieombudsmannen om bl.a. ansökningar om anställning, befordran och forskningsanslag inom högskolan har exempelvis bedömningen varit att det inte finns hinder mot att sakkunnigutlåtanden och dylika underlag för sådana beslut inhämtas på engelska. Det är dock enligt regeringen viktigt att poängtera att UKÄ inte kan kräva att lärosätena ska översätta underlag för bedömningen till exempelvis engelska, utan det blir i så fall UKÄ:s ansvar. Vid behov är det enligt regeringen även myndigheten som har till uppgift att översätta material på utländska språk till svenska.

Sanktioner

När det gäller sanktionsmöjligheter vid granskning av lärosätens kvalitetssäkringsarbete framgår det av skrivelsen att regeringen anser att det är viktigt att ett bristande kvalitetssäkringsarbete får konsekvenser för lärosätet. Regeringen anser därför att kvaliteten på lärosätenas kvalitetssäkringsarbete bör påverka UKÄ:s urval av vilka utbildningar som ska granskas inom ramen för komponenten utbildningsutvärderingar. Regeringen bedömer att ett ökat antal utbildningsutvärderingar, tillsammans med att ett bristande kvalitetssäkringsarbete kommer att stå under fortsatt granskning av UKÄ, är tillräckligt för att universitet och högskolor ska vidta de åtgärder som krävs. För att säkra en verkningsfull granskning avser regeringen dock att ge myndigheten i uppdrag att utreda om ytterligare sanktionsmöjligheter behövs (skr. 2015/16:76 s. 15).

När det gäller sanktionsmöjligheter vid utbildningsutvärderingar framgår det av skrivelsen att regeringen anser att samma rutin som i dag bör gälla om en utbildning bedöms ha bristande kvalitet. Det innebär att lärosätet får ett år på sig att rätta till bristerna. Därefter följer UKÄ upp om bristerna har åtgärdats. Om utbildningen vid uppföljningen fortfarande visar sig ha bristande kvalitet bör UKÄ besluta om att examen inte längre får utfärdas i enlighet med gällande regelverk (skr. 2015/16:76 s. 18).

Genomförande under andra halvåret 2016 – uppdrag till UKÄ

Av skrivelsen framgår att UKÄ bör få i uppdrag att ansvara för att vidareutveckla och implementera systemet för kvalitetssäkring med utgångspunkt i regeringens bedömningar, tillämpliga lagar och förordningar och de principer för kvalitetssäkring som har tagits fram inom ramen för Bolognaprocessen. Detta arbete bör enligt regeringen bedrivas i samråd med universitet och högskolor och med företrädare för studenter och arbetsliv. Det är viktigt att ge tid för en sådan process, och möjligheten bör därför finnas att påbörja granskningarna inom respektive komponent i den takt som utvecklingsarbetet är avslutat. Regeringen bedömer därför att det nya

kvalitetssäkringssystemet inte kan vara genomfört förrän under andra halvåret 2016 (skr. 2015/16:76 s. 24).

Motionerna

Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m.

I kommittémotion 2015/16:2770 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 4 vill motionärerna att ett nytt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning bl.a. uppfyller de krav som ENQA ställer upp och att UKÄ ska kunna rekrytera internationella ämnessakkunniga till bedömargrupperna. I yrkande 6 vill motionärerna se över hur mer data om utbildningars kvalitet kan samlas in och offentliggöras av Universitets- och högskolerådet (UHR). Även antalet timmar lärarledd undervisning bör redovisas, anser motionärerna.

I motion 2015/16:3300 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD) vill motionärerna bl.a. att det ska vara tydligare sanktioner för lärosäten som inte uppfyller kraven vid UKÄ:s kontroller.

Tidpunkt för införande av det nya systemet

I kommittémotion 2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 4 vill motionärerna att det nya kvalitetssäkringssystemet införs snarast med tanke på att den senaste kvalitetsuppföljning gjordes 2014.

Uppföljning av det nya systemet

I kommittémotion 2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 1 vill motionärerna att det nya kvalitetssäkringssystemet ska utvärderas och följas upp tre år efter införandet. Motionärerna anser att utvärderingen bör fokusera på att säkerställa om det nya systemet har varit kvalitetsdrivande för såväl lärosäten som deras utbildningar. Enligt motionärerna bör uppföljningen också belysa om och på vilket sätt studenternas och arbetslivets erfarenheter har tagits till vara i bedömningsarbetet.

I samma motion yrkande 3 vill motionärerna att UKÄ får i uppdrag att sammanställa årliga rapporter om hur väl kvalitetssäkringssystemet fungerar när det gäller att säkerställa utbildningars kvalitet och i vilken grad systemet har verkat kvalitetsutvecklande för lärosätena och deras utbildningar.

Utskottets ställningstagande

Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m.

När det gäller frågan om att ett nytt kvalitetssäkringssystem för högre utbildning ska följa europeiska principer för kvalitetssäkring ser utskottet med

tillfredsställelse att regeringen har beaktat de principer för kvalitetssäkring som har utarbetats inom Bolognasamarbetet i utformningen av det nya systemet. Utskottet noterar även att UKÄ enligt regeringen bör ansvara för att vidareutveckla kvalitetssäkringssystemet i förhållande till den internationella utvecklingen.

När det gäller frågan om bedömargruppernas sammansättning vill utskottet peka på att ett ökat antal utländska bedömare kan bidra med kunskaper och kompetenser som verkar kvalitetsdrivande för svensk högre utbildning. Det minskar också risken för jäv, särskilt inom små utbildningsområden, och kan öka kunskapen om svensk högskoleutbildning i andra länder. Utskottet noterar därför med tillfredsställelse att bedömargrupperna enligt regeringen i ökad utsträckning bör innehålla externa sakkunniga som är verksamma i andra länder.

UHR har i uppgift att informera om högskoleutbildning för att enskilda individer ska kunna göra välavvägda val i fråga om sådan utbildning enligt förordningen (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet. Utskottet ser inte något skäl att närmare ange vilken information om högskoleutbildning som myndigheten ska publicera.

När det gäller UKÄ:s sanktionsmöjligheter anser utskottet att det är viktigt att eventuella brister i kvaliteten på en utbildning eller på kvalitetssäkringsarbetet får konsekvenser för lärosätet i fråga. Utskottet kan konstatera att samma rutin som i dag kommer att gälla om en utbildning bedöms ha bristande kvalitet. När det gäller brister i lärosätenas kvalitetssäkringsarbete avser regeringen att ge UKÄ i uppdrag att utreda om ytterligare sanktionsmöjligheter behövs utöver en fortsatt granskning av UKÄ och ett ökat antal utbildningsutvärderingar.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 2015/16:2770 (M) yrkandena 4 och 6 och 2015/16:3300 (SD).

Tidpunkt för införande av det nya systemet

När det gäller tidpunkten för införande av det nya kvalitetssäkringssystemet ser utskottet inte något skäl att göra en annan bedömning än regeringen. Utskottet noterar att regeringen bedömer att det kan vara genomfört under andra halvåret 2016. Utskottet delar regeringens uppfattning att det är viktigt att ge tid för det utvecklingsarbete som regeringen avser att ge UKÄ i uppdrag att ansvara för i samråd med universitet och högskolor och med företrädare för studenter och arbetsliv. Utskottet delar regeringens uppfattning att det bör vara möjligt att påbörja granskningarna i den takt som utvecklingsarbetet är avslutat.

Utskottet avstyrker därmed motion 2015/16:3310 (L, M, C, KD) yrkande 4.

Uppföljning av det nya systemet

Utskottet anser att regeringen ska ge UKÄ i uppdrag att sammanställa årliga rapporter om hur väl det nya kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning

fungerar när det gäller att säkerställa utbildningars kvalitet och i vilken grad systemet har verkat kvalitetsutvecklande för lärosätena och deras utbildningar. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motion 2015/16:3310 (L, M, C, KD) yrkande 3.

Utskottet anser också att det nya kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning ska utvärderas och följas upp tre år efter införandet. Utvärderingen ska fokusera på att säkerställa om det nya systemet har varit kvalitetsdrivande för såväl lärosäten som deras utbildningar. Uppföljningen ska också belysa om, och i så fall på vilket sätt, studenters och arbetslivets erfarenheter har tagits till vara i bedömningsarbetet. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motion 2015/16:3310 (L, M, C, KD) yrkande 1.

Utbildningsutvärderingar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen att regeringen ska se över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten.

Riksdagen avslår fyra motionsyrkanden om utbildningsutvärderingarnas omfattning och innehåll.

Jämför reservation 3 (M, C, L, KD).

Skrivelsen

Jämförelser av utbildningars kvalitet

Av skrivelsen framgår att ett uttalat syfte med det kvalitetssäkringssystem som var i bruk 2011–2014 var att det skulle tillgodose studenters och andra intressenters behov av information om utbildningarnas kvalitet (skr. 2015/16:76 s. 18–19). Resultaten av alla UKÄ:s utbildningsutvärderingar har därför redovisats både på UKÄ:s webbplats och på webbplatsen studera.nu, som UHR har ansvar för.

De bedömningar som regeringen gör i den nu aktuella skrivelsen innebär att denna typ av information, med nationella jämförelser av utbildningar, inte kommer att kunna ges eftersom det inte längre kommer att genomföras utbildningsutvärderingar i samma omfattning. Regeringen bedömer dock att de fördelar det nya systemet medför överväger förlusten av möjligheter till jämförelser. Regeringen vill samtidigt lyfta fram att nationella jämförelser bedöms bli möjliga av de utbildningar som utvärderas vid samtliga lärosäten och efter tematiska utvärderingar.

Enligt regeringen bör UKÄ även fortsättningsvis informera om resultaten av alla sina granskningar och publicera dem på sin webbplats. Även lärosätena bör enligt regeringen ansvara för att resultaten av kvalitetsgranskningar offentliggörs.

Utbildningsutvärderingarnas omfattning

Av skrivelsen framgår följande (skr. 2015/16:76 s. 16). Utbildningsutvärderingar bör i första hand initieras av UKÄ, men de bör även kunna genomföras av ämbetet på uppdrag av regeringen. Regeringen kan t.ex. ha behov av att en viss utbildning utvärderas nationellt som beslutsunderlag eller som uppföljning av en viss examen eller utbildning. Därutöver anser regeringen att det för några yrkesexamina finns ett fortsatt behov av att få en nationell bild av kvaliteten och att det därför är viktigt att vissa utbildningsutvärderingar även fortsättningsvis utförs med regelbundenhet. Det gäller främst vissa legitimationsgrundande examina, t.ex. lärarexamina, där det är av särskilt intresse att utbildningarna håller hög kvalitet och är likvärdiga ur ett nationellt perspektiv och därför bör granskas inom en sexårsperiod.

I det system för utbildningsutvärderingar som UKÄ arbetade med 2011–2014 utvärderades drygt hälften av alla utbildningar på grundnivå och avancerad nivå som kan leda till en examen. Utbildning på forskarnivå har av resursskäl inte inkluderats. En anledning till att många utbildningar på grundnivå och avancerad nivå inte utvärderades var att det var för få studenter som hade skrivit ett självständigt arbete och att bedömningsunderlaget därför bedömdes vara för litet. Ett annat skäl till att många utbildningar på grundnivå och avancerad nivå inte har utvärderats är att utbildningar som inte leder till en examen inte har omfattats av systemet för utbildningsutvärderingar. Därför har myndigheten också haft i uppdrag att utvärdera ett urval av de utbildningar som inte har omfattats av fyraårscykeln med utbildningsutvärderingar. Trots detta uppdrag är det totalt sett många utbildningar som inte har omfattats av det nationella kvalitetssäkringssystemet.

Regeringens utgångspunkt är att alla utbildningar ska omfattas av kvalitetssäkring, såväl på grundnivå och avancerad nivå som på forskarnivå. Det bör åstadkommas dels genom lärosätenas arbete med kvalitetssäkring av utbildningar, vilket UKÄ bör granska, dels genom det urval av utbildningsutvärderingar som UKÄ bör genomföra. Myndigheten bör ha en god kommunikation med lärosätena om vilka utbildningsutvärderingar som ska genomföras för att i så stor utsträckning som möjligt försöka undvika dubbelarbete och i stället hitta synergier i arbetet.

Utbildningens användbarhet och förberedelse för arbetslivet bör beaktas inom systemets alla komponenter

Av skrivelsen framgår följande (skr. 2015/16:76 s. 19–21). Det är viktigt att arbetslivets perspektiv beaktas i granskningarna, främst i fråga om kraven på högskoleutbildning i lag och förordning och genom arbetslivsföreträdares medverkan i granskningarna.

I högskolelagen (1992:1434) anges att utbildning på grundnivå ska utveckla bl.a. studenternas beredskap att möta förändringar i arbetslivet (1 kap. 8 §). Vidare anges bl.a. att utbildning på avancerad nivå ska innebära fördjupning av kunskaper, färdigheter och förmågor i förhållande till utbildning på

grundnivå och utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamheter som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete (1 kap. 9 §). I bl.a. examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen, finns mål för generella och konstnärliga examina och för yrkesexamina som anknyter till utbildningarnas användbarhet på arbetsmarknaden.

Kraven på utbildningens användbarhet och förberedelser för arbetslivet ligger till grund för de bedömningsaspekter och kriterier som bör användas vid granskningarna inom alla fyra komponenter. Vid granskningen av en ansökan om examenstillstånd bedöms utbildningens användbarhet och förberedelser för arbetslivet eftersom det för att få examenstillstånd krävs att utbildningen uppfyller ovannämnda krav i 1 kap. högskolelagen och de särskilda krav som finns i förordning. Hur kraven uppfylls granskas också genom UKÄ:s utbildningsutvärderingar och genom granskning av att lärosätena i sitt kvalitetssäkringsarbete ansvarar för att utbildningarna uppfyller kraven. De tematiska utvärderingar som presenteras i denna skrivelse bör utgå från uppgifter som lärosätena ansvarar för enligt lag och förordning och som bedöms väsentliga för kvaliteten i högre utbildning. Utbildningens användbarhet och förberedelser för arbetslivet kan således bli föremål för en sådan utvärdering.

I utbildningsutvärderingarna som genomfördes 2011–2014 skulle utbildningens användbarhet på arbetsmarknaden bedömas genom enkäter till tidigare studenter. På grund av metodproblem, framför allt med svarsfrekvensen, kunde detta dock inte genomföras. Flera remissinstanser påtalar att tidigare studenters erfarenheter är angelägna att följa upp och beakta vid bedömningen av utbildningens användbarhet. Regeringen bedömer att det är angeläget att UKÄ vidareutvecklar hur bedömningen av utbildningarnas användbarhet på arbetsmarknaden ska göras mot bakgrund av gällande regelverk.

Högskoleverket (senare UKÄ) anlitade många år företrädare för arbetslivet i sina bedömargrupper. Det har dock visat sig vara svårt att rekrytera arbetslivsföreträdare som bedömare, trots stöd från arbetslivsorganisationer. Regeringen anser att det är särskilt angeläget att UKÄ ansvarar för att hitta arbetsformer som möjliggör medverkan och påverkan för arbetslivsföreträdare. En betydelsefull förutsättning kan enligt regeringen vara flexibla arbetsformer som ger arbetslivsföreträdarna förutsättningar att ingå i bedömargrupperna och att arbetslivsföreträdarnas roll och uppgift i bedömargrupperna förtydligas. Enligt regeringen bör arbetslivsföreträdare, liksom studenter och övriga bedömare, få god vägledning och utbildning i vad deras uppgift är, vilka förväntningar som finns på dem och vilka lagar och förordningar de har att förhålla sig till i rollen som bedömare.

Motionerna

Jämförelser av utbildningars kvalitet

I kommittémotion 2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 6 vill motionärerna att regeringen ser över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten. Motionärerna menar att jämförbarheten ger incitament för lärosätena att förbättra och utveckla sina utbildningar och studenterna möjlighet att fatta informerade beslut om sina utbildningsval.

Utbildningsutvärderingarnas omfattning och innehåll

I kommittémotion 2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 2 vill motionärerna att det nya kvalitetsutvärderingssystemet ska utformas så att det under en sexårsperiod görs nationella utvärderingar av resultaten för alla utbildningar som leder till en examen. I yrkande 5 vill motionärerna att synpunkter från alumner ska vägas in i utbildningsutvärderingarna.

I motion 2014/15:545 av Anders Ahlgren och Helena Lindahl (båda C) yrkande 2 vill motionärerna att kommande utvärderingar av universitet och högskolor som UKÄ får i uppdrag att genomföra tar fasta på att se hur frågan om anställningsbarhet hanteras. Yrkande 2 i motion 2015/16:3008 av Helena Lindahl och Anders Ahlgren (båda C) har samma lydelse.

Utskottets ställningstagande

Jämförelser av utbildningars kvalitet

I det nya kvalitetssäkringssystemet lyfter regeringen fram att nationella jämförelser bedöms bli möjliga av de utbildningar som utvärderas vid samtliga lärosäten och efter tematiska utvärderingar. Enligt regeringen bör UKÄ även fortsättningsvis informera om resultaten av alla sina granskningar och publicera dem på sin webbplats. Även lärosätena bör enligt regeringen ansvara för att resultaten av kvalitetsgranskningar offentliggörs.

Utskottet vill understryka att bristande jämförbarhet får konsekvenser för såväl lärosätena som studenterna. För lärosätena finns det inte längre samma incitament att förbättra och utveckla utbildningarna. Studenterna har inte möjlighet att göra informerade utbildningsval, utan kan komma att fatta beslut på andra grunder än kvalitet. Det kan vara till nackdel för mindre lärosäten och till fördel för större etablerade lärosäten.

Mot denna bakgrund anser utskottet att regeringen ska se över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager detta för regeringen. Därmed tillstyrker utskottet motion 2015/16:3310 (L, M, C, KD) yrkande 6.

Utbildningsutvärderingarnas omfattning och innehåll

När det gäller yrkandet att det nya kvalitetsutvärderingssystemet ska utformas så att det under en sexårsperiod görs nationella utvärderingar av resultaten för alla utbildningar som leder till en examen noterar utskottet att regeringens utgångspunkt är att alla utbildningar ska omfattas av kvalitetssäkring, såväl på grundnivå och avancerad nivå som på forskarnivå. Regeringen menar att det bör åstadkommas dels genom lärosätenas arbete med kvalitetssäkring av utbildningar, vilket UKÄ bör granska, dels genom det urval av utbildningsutvärderingar som UKÄ bör genomföra.

När det gäller yrkanden om att utbildningsutvärderingar ska beakta synpunkter från alumner och frågan om anställningsbarhet vill utskottet understryka vikten av att arbetslivets perspektiv beaktas i granskningarna. Enligt regeringen ligger kraven på utbildningens användbarhet och förberedelser för arbetslivet till grund för de bedömningsaspekter och kriterier som bör användas vid granskningarna inom systemets alla fyra komponenter. Vidare bedömer regeringen att det är angeläget att UKÄ vidareutvecklar hur bedömningen av utbildningarnas användbarhet på arbetsmarknaden ska göras mot bakgrund av gällande regelverk. Utskottet vill i sammanhanget understryka vikten av att finna arbetsformer som gör det möjligt för arbetslivsföreträdare att medverka i kvalitetssäkringsarbetet.

Utskottet avstyrker därmed motionerna 2014/15:545 (C) yrkande 2, 2015/16:3008 (C) yrkande 2 och 2015/16:3310 (L, M, C, KD) yrkandena 2 och 5.

Reservationer

1. Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m., punkt 2 (M)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M) och Erik Bengtzboe (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2015/16:2770 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkandena 4 och 6 samt

avslår motion

2015/16:3300 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD).

Ställningstagande

Vi vill framhålla att det för oss är självklart att Sverige ska vara en aktiv medlem i European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA). Därför bör det nya kvalitetsutvärderingssystemet för högre utbildning uppfylla de krav som ENQA ställer upp.

Vi anser att regeringen ska tillmötesgå Universitetskanslersämbetets (UKÄ) önskemål om att kunna rekrytera internationella ämnessakkunniga som inte läser eller skriver svenska till bedömargrupperna.

Vi vill understryka vikten av att utbildningars arbetslivsanknytning inkluderas som en viktig indikator vid kvalitetsutvärdering.

Vi anser vidare att regeringen bör se över hur mer data om utbildningars kvalitet kan samlas in och offentliggöras av t.ex. Universitets- och högskolerådet (UHR). Även antalet timmar läroledd undervisning bör redovisas.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

2. Tidpunkt för införande av det nya systemet, punkt 3 (M, C, L, KD)

av Christer Nylander (L), Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Annika Eclund (KD) och Fredrik Christensson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 4.

Ställningstagande

Den senaste kvalitetsuppföljningen gjordes 2014, och det är därför av yttersta vikt att det nya kvalitetssäkringssystemet snarast blir klart och kan implementeras.

Regeringen bör införa det nya kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning snarast.

3. Utbildningsutvärderingarnas omfattning och innehåll, punkt 7 (M, C, L, KD)

av Christer Nylander (L), Camilla Waltersson Grönvall (M), Betty Malmberg (M), Michael Svensson (M), Erik Bengtzboe (M), Annika Eclund (KD) och Fredrik Christensson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD) yrkandena 2 och 5 samt
avslår motionerna
2014/15:545 av Anders Ahlgren och Helena Lindahl (C) yrkande 2 och
2015/16:3008 av Helena Lindahl och Anders Ahlgren (båda C) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att det nya kvalitetssäkringssystemet ska utformas så att det motsvarar de krav som European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) ställer upp. Under förutsättning att kommande utvärderingar visar att systemet verkar kvalitetsdrivande och leder till ökad kvalitet i utbildningarna är vår uppfattning att det nya kvalitetssäkringssystem som införs ska gälla tills vidare.

Vi anser också att det nya kvalitetssäkringssystemet för högre utbildning bör utformas så att det blir möjligt att göra nationella utvärderingar av resultaten på så sätt att olika examina och utbildningar blir möjliga att jämföra.

Vidare är det viktigt att involvera alumner i utbildningsutvärderingarna. De har god kännedom om hur väl deras utbildning har förberett dem inför arbetslivet. Vi är väl medvetna om de metodproblem som man har haft i nuvarande system när det gäller alumnens medverkan, men internationellt bedöms alumnens synpunkter ha en stor relevans. Den europeiska paraplyorganisationen för rektorskonferenser, European University Association (EUA), konstaterar till och med att alumnuppföljningar är ett nyckelverktyg för kvalitetsuppföljning och kvalitetssäkring (Tracking Learners' and Graduates' Progression Paths, EUA, 2012, s. 53). En möjlighet är att Statistiska centralbyrån (SCB) får i uppdrag att årligen samla in alumnernas synpunkter på sin utbildning och återrapportera till respektive lärosäte.

Regeringen bör vidta lämpliga åtgärder enligt vad som anförts ovan.

Särskilda yttranden

Europeiska principer för kvalitetssäkring, internationella bedömare, sanktioner m.m., punkt 2 (SD)

Stefan Jakobsson (SD) och Robert Stenkvist (SD) anför:

Regeringens skrivelse 2015/16:76 om ett ramverk för kvalitetssäkring av högre utbildning innehåller en del oklarheter som har klarnat efter hand. Vi ställer oss bakom det ramverk som regeringen vill ge UKÄ i uppdrag att genomföra men vill poängtera att finansieringen av kvalitetssäkringssystemet inte framhålls tillräckligt. Under den förra valperioden fanns det enligt skrivelsen inte resurser att utvärdera utbildning på forskarnivå. Framöver krävs det självklart tillräcklig finansiering av kvalitetssäkringssystemet, vilket regeringen inte framhåller i tillräckligt hög grad.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2015/16:76 Kvalitetssäkring av högre utbildning.

Följdmotionerna

2015/16:3300 av Stefan Jakobsson och Robert Stenkvist (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ålägga regeringen att återkomma med ett nytt mer stringent förslag om kvalitetssäkring av den högre utbildningen och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3310 av Christer Nylander m.fl. (L, M, C, KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nya kvalitetssäkringssystemet ska utvärderas och följas upp tre år efter införandet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nya kvalitetsutvärderingssystemet ska innebära nationella utvärderingar för alla examina och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att UKÄ får i uppdrag att sammanställa årliga rapporter om hur väl systemet fungerar då det gäller att säkerställa akademiska utbildningars kvalitet och till vilken grad det har verkat kvalitetsutvecklande för lärosätena och deras utbildningar, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det nya kvalitetssäkringssystemet ska införas snarast och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att synpunkter från alumner ska vägas in i utbildningsutvärderingarna och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten och tillkännager detta för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:545 av Anders Ahlgren och Helena Lindahl (båda C):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kommande utvärderingar av universitet och högskolor som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) får i uppdrag att genomföra också tar fasta på att se hur frågan om anställningsbarhet hanteras.

Motioner från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:2770 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för ett nytt kvalitetssäkringssystem och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur utbildningars kvalitet ska kunna jämföras mellan olika lärosäten och tillkännager detta för regeringen.

2015/16:3008 av Helena Lindahl och Anders Ahlgren (båda C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommande utvärderingar av universitet och högskolor som Universitetskanslersämbetet (UKÄ) får i uppdrag att genomföra också tar fasta på att se hur frågan om anställningsbarhet hanteras, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.